

РЕЦЕНЗИЯ

от проф.д-р арх.*Благовест Цветанов ВЪЛКОВ*

Университет по архитектура, строителство и геодезия

на материалите, представени за оценка за придобиване на образователно научна степен „доктор”- научна специалност „Изкуствознание и изобразително изкуство” с автор редовен докторант *Митко Емилов ЗЛАТАНОВ*

Научен ръководител: доц.д-р арх.Веселина ГРЪНЧАРОВА – *Национална художествена академия*

1. Общо описание на представените материали

Представяне на процедурата и опис на получените за рецензиране материали.

Определен съм за член на Научно жури със *Заповед № 0285- О от 27.11.2015 г.* на Ректора на *Национална художествена академия* и избран от журито на Първото заседание за **Рецензент.**

Представеният от *Митко Златанов* комплект материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на НХА и включва следните документи:

- Заявление до Ректора на НХА за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- Автобиография в европейски формат;
- Нотариално заверено копие от диплома за висше образование (приравнено на ОКС ‘магистър’);
- Заповед за зачисляване в докторантура;
- Заповед за провеждане на изпити от индивидуалния план и съответни протоколи за издържани изпити;
- Заповед на Ректора на НХА за отчисляване; Протокол от разширен катедрен съвет, свързан с докладване на готовност за откриване на процедурата и с окончателно обсъждане на завършения дисертационен труд; Заповед на Ректора за назначаване на Научно жури;
- **Дисертационен труд;**
- **Автореферат;**
- **Списък на научните публикации по темата на дисертацията- общо 2 бр.;**
- Копия на научните публикации
- Декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

Докторантът е представил всички видове необходими документи- коректно съставени и легитимни.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Митко Емилов Златанов е роден на 24.01.1981 г.

Докторант в редовна докторантура е от 2012 г.

Дипломирал се е като скулптор със ОКС „магистър“ в НХА през 2006 г.

През 2007 г. е завършил курс по „Педагогика на изобразителното изкуство“ в НХА.

Средното му образование е също по изкуство- специалност „дърворезба“ на СПУ за ПИ в София.

Златанов има и активна преподавателска дейност: от 2008 г. е хоноруван преподавател по Моделиране в Архитектурния факултет на УАСГ; от 2006 до 2008 г. е хоноруван преподавател по Скулптура в ПГ за Изобразителни изкуства „Н.Райнов“ в София.

Творческите изяви на Митко Златанов включват множество симпозиуми, общи художествени изложби, проекти и реализации на монументални творби, конкурси и пленери, участия в летни академии и др. проявите са както в страната, така и в Залцбург и във Франция.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Творческата дейност на художниците е обречена да следва темпото на променящия се живот и взаимозависимата с него култура и художествени тенденции. Така тя при даровитите творци винаги е белязана от откривателство, постижения и приноси. Изследванията в скулптурата могат да бъдат ориентирани към миналия опит с цел установяване на трайни ценности за изкуството и обществото, или да следват творческата интуиция на творците с талант, оригинални идеи и опит. Втората посока предлага почти успоредна практика с изискванията на променящото се и изискващо същото и от художниците, общество. В този смисъл изследователската дейност на докторанта, почиваща преобладаващо върху значителен минал опит, се явява гарант за достоверност на труда. А и поначало тема, свързана с търсения за по-качествена културна среда, предназначена за обществено ползване, а priori се определя като актуална.

4. Познаване на проблема

Литературната осведоменост на кандидата е достатъчна за целите и спецификата на дисертацията. В творческата си дейност авторът, всъщност, е придобил по-обхватна информация по темата, която не е пригодна за включване в една литературна справка, но е от значение за резултатите. Докторантът познава достатъчно състоянието на проблема у нас, информиран е и за състоянието му по света и оценява творчески литературния материал. Всъщност го и трансформира и експериментира с него. Посочените източници са по естеството си специализирани издания- теоретични и периодични, ориентирани към приложната дейност на скулпторите и архитектите. Невключени, но очевидно ползвани са и редица по-обща теоретични, психологически и художествени източници, което се доказва от аргументите, използвани в защита на тезите на автора.

Достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд е безспорна за рецензента.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване дава отговор на поставената цел и задачи на дисертационния труд. Използван е *геометричен системно-структурен анализ*, който е част от метода на формалния анализ и от системно-структурния подход при изследване на художествени обекти. Така избраният метод правилно съчетава произтичащите от двойствения обект на изследване различия в един интегриран и ползотворен подходящ метод.

Избраният обект на изследването е обоснован и оправдан предвид получените резултати. Действително при съставните обекти е по-възможно изясняването на проблемите на взаимодействието. Това, всъщност е и Предмет на изследването, който сам по себе си е исторически и едновременно съвременен по своята значимост.

Методически ясно и убедително са очертани хипо/ тезата на труда, както и поставените цел и задачи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

„Монументите-ансамбли в България от 60-те години на XX век. Архитектурно-скулптурното взаимодействие в пространствената структура ” е дисертационен труд, който съдържа 251 текстови страници и албумна част от 120 стр. с три приложения, в т.ч.3 (три) таблици, 494 фигури/ снимки.

Освен използваните за пример автори, е включена и Библиография на използваните автори и източници- 176 заглавия.

Трудът се състои от Увод, три глави и Заключение, списък на публикациите на автора. Според установеното съдържание и качество на изразените и защитени тези, може да се направи оценката, че структурата и обемът на дисертацията са напълно достатъчни и убедителни и категорично утвърждават изследователските качества на автора и полезния ефект от работата.

УВОД

Първите данни за труда аргументират избора на тема, актуалността на разглежданите проблеми, представени са общите сведения за него, обосновава се и времевият отрязък, който е избран.

Авторът напълно обосновава разглежда терминологията в изследваната сфера- твърде многообразна и дори противоречива и предлага изясняването ѝ чрез негови уточнения. За целта са ползвани достатъчни по обем и проблематика източници. Предложена е класификация и групиране, включващи разновидностите на термините. Определени са и подходящи критерии и показатели за това, както и е предложено обосноваване редуциране на термините. Затова са обединени всички обществени мемориални архитектурно-скулптурни творби в една група.

Според автора скулптурният начин на мислене винаги е композиционно определящ фактор, независимо от типа елементи. Това във всички случаи си остава дискуссионен въпрос, защото определящ фактор се явява конкретната среда и идеята в смислово- тематичен план. Но във въведения от автора смисъл дефиницията е приемлива.

За доказано се приема твърдението за наличие на два крайни типа обекти, според функцията им- архитектурни произведения, за които мемориалното предназначение, което отчасти притежават, не е доминиращ фактор за функционално-формалната им характеристика и не я определя напълно.

От друга страна са приети за чисто скулптурни произведения, които имат мемориално предназначение, но не съдържат архитектурно устройство, архитектурна организация в композицията си.

Като среден тип е предложен такъв, в който преобладава мемориалното предназначение и са предпоставени конкретни функционално-утилитарни параметри и съответна форма. Той е междинен между „чисто“ скулптурните и „чисто“ архитектурните форми. Тук определящ е достигнатият правилен извод, че това се определя от предназначението. Всъщност така е още от антична Гърция...

Анализиран са понятията „мемориал“ и „монумент“ и е предложен убедителен термин за обозначаване на разглежданите в труда обекти- „монумент“. Предвид двата участника в тези обекти те са определени като *архитектурно-скулптурни* и *монументи- ансамбли*.

Отбелязвайки недостатъчната проученост на монументите в аспекта **пространствена структура на архитектурно- скулптурното взаимодействие на ниво геометрия** авторът ѝ отделя значително внимание, с което дава свой значим принос в тази сфера.

Правилно е обобщението за характера на монументите ансамбли от разглеждания период, а именно, че те са **многосъставни архитектурно- скулптурни ансамбли**.

Акцентът в изследването е поставен върху пространствената структура, като авторът защитава успешно основната си хипотеза, че **на тази основа и чрез системно- структурния метод „могат да се добият нови знания за архитектурно- скулптурното взаимодействие в композиционните решения на монументите- ансамбли“** и качествено им развитие.

Глава I.Смисловият контекст във възприемането на монументите у нас.

Поглед върху теорията и проучванията в специализираната литература

Авторът е направил бърз исторически преглед изобщо, както и преглед и анализ на изследванията и дефиниране на историческия контекст на разглеждане с подробности по българския опит. Съвсем обосновава е анализиран този опит от времето на социализма. Направени са достоверни изводи със значение за последващите същински части на изследването.

1.1. Синтезът на архитектурата с другите пластични изкуства в теорията и идеологията.

Исторически обзор на понятието

Определението „синтез“ има ясна конотация, установена при социализма, но оспорвана и тогава и по-нататък и извън системата. В труда са поставени правилни произтичащите от това въпроси и са направени обосновани изводи.

Преди да изследва явленията- самите резултати от дейността на архитектите и скулпторите, авторът безусловно правилно избира преглед на предпоставките с определящо значение, а именно- официалния смислов контекст, който определя тяхното съществуване и възприемане от избрания исторически период. Реконструирани са постановките, съставляващи този контекст. Всичко това естествено води до защита на последващите творчески практики и резултати.

Според автора смисъла на понятието за **синтез на изкуствата** притежава културна и социална стойност, резултат е на органичността на жизнения процес на обществото и неговите съзидателни дейности. Това е необходимо и значимо уточнение, задаващо качеството на предпоставките и самите резултати от обединените изкуства и архитектурата.

Взаимодействие- това е правилното определение за разглежданите феномени, поставени в специфични и целенасочени взаимоотношения. То е логически и фактически аргументирано заключение на автора, което определя сериозността и убедителността на основната теза и поставените за разглеждане по-нататък проблеми в труда.

1.2. Синтезът на архитектурата и монументалната скулптура

Авторът обобщено заключава, че официалното идеологически определено понятие за синтез, основополагащо за изследвания исторически контекст, е **синтез на архитектурата с монументалните изкуства**, което препраща към най-важната проява–**синтеза на архитектурата и монументалната скулптура**. Това е значим за изследването извод.

Тук съществени са разбраните разлики между архитектурното и скулптурното в този синтез.

Правилни са определенията, свързани с „изобразителността“ и „неизобразителността“.

И в тази част на изследването авторът достига до определението взаимодействие, което изяснява естеството на структурните и смислови характеристики на късните работи в тази спусефечна творческа практика.

1.3. Мемориалните ансамбли и другите мащабни монументи

Авторът въвежда като разграничител в значимостта по същество архитектурно-градоустройствения количествен показател и мащаб и този вид значимост. Това е един от съществените аспекти и е важно качество на труда, че е разпознат и интерпретиран с разбиране и извеждане на последиците по високо професионален начин.

Ансамбъл е термин, употребен само като отчитане на съставността на един монумент, без качествено-оценъчен смисъл и може да се приеме за нуждите на изследването без възражения. Това води до естественото определяне на монументите като съставни- т.е.

„архитектурно-скулптурни“. Тук са изяснени и въпросите за различния брой посетители и различното количество и многообразието на композиционни елементи при класифицираните ансамбли, което придава пълнота на изследването. Същото се отнася и за пренебрегването на типа мемориален повод, както и на формално-типологичните разновидности при групирането и обозначаването на типа „монумент-ансамбъл“. Авторът удачно разграничава и аргументира определенията монумент-ансамбъл и монументален ансамбъл.

Твърде съществено е и с последици за развитие на тезата на труда разглеждането на периода на 60-те години.

1.4. Проучването на пространствените аспекти в решенията на монументите

Тук трябва да се отбележи, че става въпрос за присъщите геометрично-пространствени взаимоотношения на скулптурния и архитектурния компонент.

От това произлиза и хипо/тезата за това, че пространствената структура на геометрично равнище е определяща характеристиката на формата на разглежданите творби и представлява решаващият фактор на техния анализ.

Глава II. Пространствената характеристика на пластическите творби като предмет на изследване. Съставяне на методика на анализ

Цялата втора глава се осмисля от обосновано и осъществено по необходимост определяне на нова методика за анализ на пространствената структура на монументите, Формулира се и ситуира системно-структурният геометричен метод за тази цел.

2.1. Формални методи на изследване. Системно-структурният подход

Системно-структурният геометричен метод обяснява един монумент като го съотнася към определен вид и тип геометрична система, изследвайки нейната степен на структурираност, която от своя страна е взаимосвързана в определена степен със своя пространствен контекст (нейната надсистема).

2.2. Въвеждане на системно-структурен геометричен метод

Абстрахирана е геометричната организация като най-същинска и присъща за артефактите от пространствено естество и в мащаба на разглежданите феномени. Така авторът по необходимост въвежда съответен понятиен арсенал- „симетрия, ритъм...“, както и причинно-следствените отклонения от тези фактори. Това е неизбежно при конкретността и повлияността от редица случайни и динамични фактори на една реална ситуация, в която се осъществява архитектурно-скулптурната форма на монумента... Така авторът задава и конкретни методологически основи за анализ на разглеждани в труда конкретни монументи, което има методологическо значение и принос.

Заслужаващ висока оценка е подходът за описване, анализиране и типологизиране на композиционните решения на монументите, възприемайки подхода на **геометрично моделиране на конфигурациите** им. Описва се част от свойствата на решението като се създава модел на пространствената му структура- модел е абстракция. Той отразява само определена част от свойствата на обекта. Тук от ключово значение е понятието за **геометрична система, която** се характеризира със закономерната обвързаност и йерархичност, които определят взаимоотношенията между елементите и самите елементи. В труда са обмислени и предложени обосновани **различни видове и типове геометрични системи...**

2.1. Симетрията и ритъмът като основни структурни фактори

Абстрахирана е геометричната организация като най-същинска и присъща за артефактите от пространствено естество и в мащаба на разглежданите феномени. Така авторът по необходимост въвежда съответен понятиен арсенал- „симетрия, ритъм...“, както и причинно-следствените отклонения от тези фактори. Това е неизбежно при конкретността и повлияността от редица случайни и динамични фактори на една реална ситуация, в която се осъществява архитектурно-скулптурната форма на монумента... Подробно са изведени и разгледани основните геометрични- структурни понятия: Симетрия, подобие и асиметрия, Видове ритъм.

Така авторът задава и конкретни методологически основи за анализ на разглеждани в труда конкретни монументи, което има методологическо значение и принос.

2.2. Параметри и характеристика на избраната методика на анализ

Методологията на автора включва две самостоятелно значими отношения към проблематиката: на колекция и изясняване на теоретични знания от интердисциплинно естество в контекста на изследването, които абстрахират различни аспекти на системно-структурната организация на пространството и пространствената характеристика на художествените произведения, както и на анализ и съответно систематизиране на композиционно-пространствените типове решения и характера на архитектурно-скулптурното взаимодействие.

Но значимостта на подхода се състои най-вече в съчетаването, в съвместната работа на двете отношения, даващи едновременно и достоверност, проверка на твърденията-тези, както и на тяхната убедителност.

С методиката се извеждат и съответни показатели, което има приложно приносно значение и създава база критерии за критичен анализ, коректив и оценка. В тях ясно са посочени специфичните аспекти на архитектурната и скулптурната морфологии и симбиотичен резултат от взаимодействие.

Глава III. Монументите-ансамбли от 1960 г. до 1985 г.

Направеният анализ на монументите от предходния период и периода на изследването обхваща достатъчно на брой примери, а в структурно отношение следва избрания системно-структурен подход. Постигнатите резултати позволяват да се направят обосновани изводи и извършат класификации, както и да се предложи изходна база за разбиране на следващия/ същински за изследването период.

Тук са въведени основните работни инструменти за анализ и идентификация- вид на околната среда на монументите (неурбанизирана или урбанизирана, архитектурна...); начин на взаимодействие със средата; тип на обемно-пространственото решение, геометрична организация; вид на доминиращия компонент; начин на взаимодействие на компонентите; . Изведени са композиционно-пространствени показатели на типологията на разглежданите примери. От изводите и класификациите наистина се създава необходимата база за сравнение с основния период, който е обект на разглеждане в труда.

3.1. Историческото развитие на композиционните решения, предхождащо 60-те г. Разгледани са 22 примера, което е позволило да се направят обосновани изводи, класификации и оценки, което има висока методологическа стойност.

3.2. Структурен анализ и типологично класифициране на монументите от периода

В тази част са направени анализ и типологизиране на решенията на определени монументи. Критериите за подбора на примерите са значението, което те имат за характеризирането на разновидностите и общите тенденции, отличаващи периода. Избрани са предимно новаторски решения и по-мощни и комплексни съобразно периода от време, в което са създадени.

3.3. Сравнителен анализ и обобщаване на развитието на решенията от периода

След отделния анализ на всеки от избраните монументи се съпоставят типологизираните решения чрез сравнителен анализ.

Принос представляват обобщено получените резултати и изводи в полза на разкриване на общите тенденции на развитие на композиционните решения.

Заклучение

Реконструиран и анализиран е **идеологическият и теоретичен контекст** на разглеждане на архитектурно-художествената сфера.

В тази връзка е анализирано зараждането и развитието на понятието синтез на архитектурата с другите пластични изкуства, както и особено на **понятието синтез на архитектурата и монументалната скулптура**.

Извършени са **семантични, етимологични и сравнителни анализи**, с чиято помощ е уточнена и аргументирана терминология за обхващането на общността на мащабните и многосъставни монументи като подгрупа на групата на монументите.

Разяснени са значението, спецификата и актуалността на **системно-структурния подход** за изследването на архитектурно-художествените творби. На базата на това е създаден **системно-структурен геометричен метод**, чието значение за дисертацията е съществено в контекста на съвременното изследване на **пространствената характеристика на художествените творби**.

Оценявам високо използваните източници като брой, разновидност и качество. Те са допринесли в значителна степен за високото ниво на дисертацията.

Приложения

Приложенията като брой, вид и свързаност с основната част от изследването са обосновани и добре подбрани. Те са три: *Описателни сведения за монументите; Сравнителни таблици на типологичните класификации на решенията; Илюстративна част*. Оценката на съдържанието и начина на представяне е напълно положителна.

Общата оценка на труда е напълно положителна.

Избраната от докторанта тема е особено подходяща за изследователска работа и формиране на съответни способности и методика.

Тезата е развита и аргументирана ясно, пълно и убедително.

Подбраните източници, логиката и примерите, въз основа на които са направени наблюденията и изводите са напълно подходящи и достатъчни.

Съдържанието и структурата на труда изчерпват проблематиката и водят по един естествен начин към направените заключения и предложения.

В крайна сметка се е получил един научно издържан и интригуващ труд с принос и привлекателност за посветената публика.

5. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Дисертационният труд е следствие на изчерпателни и задълбочени научни изследвания.

Научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд се заключават в:

- Доказване с нови средства- оригинални концептуални постижения, на съществени нови страни в съществуващи научни проблеми и теории. Разглеждането на рядко интерпретираната тема на труда, както и нейното обществено значение и динамика има научно-приложен принос;
- Обогаляване на съществуващите знания за взаимодействието на изкуствата и архитектурата изобщо. Освен научния принос сам по себе си тези знания са обслужвали и ще продължат да подпомагат педагогическата и професионалната практика;
- Научно приложните приноси са: теоретични и практически изводи при анализа и систематиката на материалите в труда- литературни източници, проекти и реализации.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на автора по темата на дисертацията са 2 броя:

1.Златанов, М. *За синтеза на архитектурата и монументалната скулптура в България. Основни гледища от 70-те и първата половина на 80-те години на XX век.* // Проблеми на изящните и приложните изкуства. Сб.материали от докторантска конференция 2013 НХА. Съст. Б. Донеvsка, М. Андиркова. С., 2014, с. 155 –166.

2.Златанов, М.*Архитектурно-скулптурният ансамбъл в България като обемно-пространствено структурно взаимодействие.* // Докторантска конференция 2014 НХА. Под печат.

Публикациите пълно и качествено представят съдържанието и приносите на дисертационния труд.

9. Лично участие на докторанта

Дисертационният труд и приносите представляват напълно лично дело на докторанта. Естеството на творческата работа на посочените в труда творци, които практически илюстрират аргументите в полза на постигнатите в изследването резултати, налагат „авторство”, лична ангажираност на докторанта в максимална степен при изграждането на научната теза по разглежданите въпроси в труда.

10. Автореферат

Авторефератът е направен съгласно изискванията, и правилно отразява основните положения и научните приноси на дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

нямам

12. Лични впечатления

Митко Златанов притежава висока интелигентност, широка култура, извънредна любознателност и стремеж към разбиране на трудните процеси и явления в художествено-творческата сфера. Той е колаборативен, комуникативен човек, с когото се работи с лекота и удоволствие. Отличава се и с отлично възпитание.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Дисертацията трябва да бъде публикувана, защото осезаемо ще обогати методическата-педагогическа и творческа, практика, както и публичната среда, която обществото ни обитава през значима част от живота си.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд „*Монументите-ансамбли в България от 60-те години до 80-те години на XX век. Архитектурно-скулптурното взаимодействие в пространствената структура*” с автор Митко Емилов Златанов съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват принос в науката със значим социален и културен ефект и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на НХА. Представените материали също съответстват на общите за НХА, както и на специфичните изисквания за Изящен факултет.

Дисертационният труд показва, че докторантът **Митко ЗЛАТАНОВ** притежава задълбочени теоретични познания и професионално практически умения по „*Изкуствознание и изобразително изкуство*” като демонстрира качества и способности за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам категорично своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд (вкл. свързаната публикация), автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на Научното жури да даде образователната и научна степен „доктор” на Митко Емилов ЗЛАТАНОВ в научна специалност 05.08.04 „Изобразително изкуство”**.

20.04.2016 г.

Рецензент:
(проф. д-р арх. Благовест ВЪЛКОВ)

